

Eindexamen

Rijnlands Lyceum Wassenaar

2017-2018

Tweede Fase

HAVO 4 / HAVO 5

- A. Examenreglement**
- B. Programma van Toetsing
en Afsluiting 2017-2018**
  - a. Algemene opmerkingen**
  - b. Regeling Schoolexamen**
  - c. PTA per vak**
  - d. Profielwerkstuk**
- C. Rooster CE**

A. Examenreglement

- I Algemene bepalingen**
- II Inhoud van het eindexamen**
- III Regeling van het eindexamen**
- IV Centraal Examen**
- V Uitslag, herkansing en diplomering**
- VI Overige bepalingen**

A. EXAMENREGLEMENT

van het

RIJNLANDS LYCEUM WASSENAAR (RLW)

Scholengemeenschap voor havo en vwo (atheneum, gymnasium)

I Algemene bepalingen

Artikel 1 Begripsbepalingen

In dit reglement wordt verstaan onder:

- *onderwijsinstelling of school*: Rijnlands Lyceum Wassenaar
- *het bevoegd gezag*: Bestuur als bedoeld in artikel 6 van de Statuten van de Stichting "Het Rijnlands Lyceum"
- *de rector*: De rector heeft onder verantwoordelijkheid van het Bestuur de leiding van de school volgens artikel 5 van de Statuten van de Stichting "Het Rijnlands Lyceum"
- *de directie*: de rector vormt samen met de conrectoren de directie van de school
- *de conrector*: de conrector, die als lid van de directie onder verantwoordelijkheid van de rector de leiding heeft over de bovenbouwleerjaren havo, tevens plaatsvervangend rector
- *schoolleiding*: de directie vormt samen met de afdelingsleiders de schoolleiding
- *afdeling*: leerjaar of leerjaren, in dit reglement de bovenbouwleerjaren havo
- *afdelingsleider*: lid van de schoolleiding met als specifiek taakgebied de afdeling bovenbouwleerjaren havo
- *de inspectie/inspecteur*: de inspectie/inspecteur voor het AVO - onderwijs in de regio
- *kandidaat*: een ieder die door het bevoegd gezag tot *de bovenbouw* wordt toegelaten, d.w.z. de leerling die toegelaten is tot *havo 4, 5*.
- *examinator*: degene die belast is met het afnemen van het (eind)examen;
- *eindexamen*: het examen bestaat uit twee gedeelten: het "*schoolexamen*" (SE) en het "*centraal examen*" (CE);
- *examenstof*: de aan de kandidaat te stellen eisen (de stof die door de kandidaat beheerst moet worden);
- *examenzitting*: een periode van 0.5 tot 3 uur, eventueel verlengd voor kandidaten met een handicap, bv. dyslexie, tijdens welke een of meer toetsen voor het schoolexamen of het centraal examen worden afgenomen;
- *eindexamenbesluit vwo-havo-mavo-vbo*: besluit van de Rijksoverheid;
- *examendossier*: opslag van alle resultaten van de onderdelen van schoolexamen (mondelinge en schriftelijke toetsen, praktische opdrachten, handelingsdeel en het profielwerkstuk)

Artikel 2 Afname eindexamens - verantwoordelijkheid

1. De rector en de examinatoren nemen onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag het eindexamen af.
2. De uitvoering berust per afdeling bij een Eindexamencommissie die bestaat uit a) de rector, b) de conrector, c) de afdelingsleider en d) de docenten die in een eindexamenvak lesgeven in de eindexamen-leerjaren 4 en 5 havo.
3. De rector wijst een van de leden van de Eindexamencommissie aan als secretaris; in het algemeen is dit de conrector of de afdelingsleider. De rector is voorzitter van de Eindexamencommissie; Hij kan vervangen worden door de plaatsvervangend rector of door de conrector.
4. Indien een lid van de Eindexamencommissie verhinderd is (een deel van) het eindexamen af te nemen, kan de rector een plaatsvervanger aanwijzen.

Artikel 3 Indeling eindexamens

Het eindexamen bestaat voor elk vak uit een *Schoolexamen* (SE) en, voor zover dat in het examenprogramma, bedoeld in artikel 7 van het eindexamenbesluit vwo-havo-mavo-vbo is bepaald, tevens uit een *Centraal Examen* (CE).

Artikel 4 Onregelmatigheden

1. Indien een kandidaat zich ten aanzien van enig deel van het eindexamen dan wel ten aanzien van een aanspraak op ontheffing aan enige onregelmatigheid schuldig maakt of heeft gemaakt, dan wel zonder geldige reden afwezig is, kan de rector maatregelen nemen.
2. De maatregelen, bedoeld in het eerste lid, die afhankelijk van de aard van de onregelmatigheid ook in combinatie met elkaar genomen kunnen worden, zijn:
  - a. het toekennen van het cijfer 1 voor een toets van het schoolexamen of het centraal examen,
  - b. het ontzeggen van de deelname of de verdere deelname aan een of meer toetsen van het schoolexamen of het centraal examen,
  - c. het ongeldig verklaren van een of meer toetsen van het reeds afgelegde deel van het schoolexamen of het centraal examen,
  - d. het bepalen dat het diploma en de cijferlijst slechts kunnen worden uitgereikt na een hernieuwd examen in door de rector aan te wijzen onderdelen.
Indien het hernieuwd examen bedoeld in de vorige volzin betrekking heeft op een of meer onderdelen van het centraal examen legt de kandidaat dat examen af in een volgend tijdvak van het centraal examen.
3. Het besluit waarbij een in het eerste lid bedoelde maatregel wordt genomen, wordt tegelijkertijd in afschrift toegezonden aan de inspectie en, indien de kandidaat minderjarig is, aan de wettelijke vertegenwoordigers van de kandidaat.

4. De kandidaat kan tegen een beslissing van de rector van een school voor voortgezet onderwijs in beroep gaan bij de door het bevoegd gezag van de school in te stellen commissie van beroep. Van de commissie van beroep mag de rector geen deel uitmaken.
5. In overeenstemming met artikel 30a van het Eindexamenbesluit VO wordt het beroep binnen vijf dagen nadat de beslissing aan de kandidaat is bekendgemaakt, schriftelijk ingesteld bij de commissie van beroep. De commissie stelt een onderzoek in en beslist binnen twee weken na ontvangst van het beroepsschrift, tenzij zij deze termijn gemotiveerd heeft verlengd met ten hoogste twee weken. De commissie stelt bij haar beslissing zo nodig vast op welke wijze de kandidaat alsnog in de gelegenheid zal worden gesteld het eindexamen geheel of gedeeltelijk af te leggen onverminderd het bepaalde in de laatste volzin van het tweede lid. De commissie deelt haar beslissing schriftelijk mede aan de kandidaat, aan de ouders, voogden of verzorgers van de kandidaat indien deze minderjarig is, aan de rector en aan de inspectie.

Artikel 5 Geheimhouding

Een ieder die betrokken is bij de uitvoering van het eindexamen en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, is verplicht tot geheimhouding daarvan, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot bekendmaking verplicht of uit zijn taak bij de uitvoering van het examenbesluit vwo-havo-mavo-vbo de noodzaak tot bekendmaking voortvloeit.

II Inhoud van het Eindexamen -----

Artikel 6 Examenprogramma

1. De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen stelt voor elk van de onderwijssoorten (mavo, havo, atheneum, gymnasium) per vak eindexamenprogramma's vast, waarin opgenomen:
  - a. een omschrijving van de examenstof voor elk eindexamenvak;
  - b. welk deel van de examenstof CENTRAAL zal worden geëxamineerd en over welke examenstof het SCHOOLEXAMEN zich uitstrekt, en
  - c. het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het CE.

Artikel 7 Keuze van eindexamenvakken

1. De kandidaat kiest, in welk profiel en welke vakken hij examen wil afleggen. Voor de leerlingen van het RLW geldt deze keuze voor zover het bevoegd gezag hun in de gelegenheid heeft gesteld onderwijs in die vakken te volgen.

III Regeling van het eindexamen

Artikel 8 Examenreglement en programma van toetsing en afsluiting (regeling schoolexamen).

1. Het bevoegd gezag stelt jaarlijks voor 1 oktober een programma van toetsing en afsluiting vast. In dit programma wordt in elk geval aangegeven welke onderdelen van het examenprogramma in het schoolexamen worden getoetst, de verdeling van de examenstof over de toetsen van het *schoolexamen*, de wijze waarop het schoolexamen plaatsvindt (schriftelijk, mondeling; praktische opdrachten, handelingsdeel, profielwerkstuk), alsmede de regels die aangeven op welke wijze het cijfer voor het Schoolexamen in een vak voor een kandidaat tot stand komt. - Zie B. PROGRAMMA VAN TOETSING EN AFSLUITING.
2. Het examenreglement en het programma van toetsing en afsluiting worden door de rector voor 1 oktober toegezonden aan de inspectie en bekend gemaakt aan de kandidaten.

Artikel 9 Programma van toetsing en afsluiting.

1. Het *schoolexamen* wordt georganiseerd door en afgenomen onder toezicht van de Eindexamencommissie van de betreffende afdeling (havo).
2. De kandidaat wordt in de gelegenheid gesteld het *schoolexamen* in een vak af te sluiten voor de aanvang van het centraal examen.
3. Het eindcijfer SE voor een vak wordt gegeven op de schaal 1 - 10, afgerond tot op een cijfer achter de komma (dus met 1 decimaal) of er wordt aangegeven dat het naar behoren is uitgevoerd; voor de aanvang van het centraal examen (CE) worden de behaalde SE-cijfers schriftelijk medegedeeld aan de kandidaat. Voor vakken met uitsluitend een SE wordt het eindcijfer op een heel cijfer afgerond.
4. De afsluiting van het SE vindt plaats op een zodanig tijdstip dat bezwaren ingediend door de kandidaten na kennisneming van hun resultaten kunnen zijn behandeld voordat mededeling van de eindcijfers SE aan de inspectie plaatsvindt.
5. De rector zendt, tenminste drie dagen voor de aanvang van de centrale examens, een exemplaar van de verzamellijst met de eindcijfers SE aan de inspecteur; daarna is wijziging van deze cijfers niet meer mogelijk.
6. Is voor een of meer vakken waarin tevens CE wordt afgelegd het SE niet tijdig voor het CE afgerond, dan wordt de kandidaat uitsluitend voor deze vakken naar het tweede en eventueel naar het derde tijdvak verwezen.

IV Centraal examen

Artikel 10 Organisatie centraal examen

1. Het centraal examen wordt afgenomen conform de artikelen van het eindexamenbesluit vwo-havo-mavo-vbo.
Hieruit het volgende:
2. Gecommitteerde/tweede corrector en vaststelling cijfer centraal examen.
De examinerator en de gecommitteerde dan wel de tweede examinerator, bedoeld in artikel 41a, tweede lid stellen in onderling overleg de score voor het centraal examen vast. Indien de examinerator en de gecommitteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommitteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommitteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommitteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.
3. De Minister kan nadere voorschriften geven voor de uitvoering van het bepaalde in het voorgaande lid (bv. bepaling van de cesuur, wijziging van de score/ cijfers).
4. Tijdvakken centraal examen
Het CE kent drie tijdvakken: het eerste, het tweede (herkansing, inhalen wegens ziekte, anderszins) en het derde tijdvak (inhalen, herkansing, anderszins); de CE – tijdvakken (aanvang, afsluiting, rooster) worden samen met het Programma van Toetsing en Afsluiting van het eindexamenjaar bekend gemaakt.
5. Regels omtrent het centraal examen
Toezicht: de rector draagt er zorg voor dat het nodige toezicht bij het centraal examen wordt uitgeoefend; zij die toezicht hebben gehouden maken een proces-verbaal op, dat zij samen met het gemaakte examenwerk inleveren bij een lid van de schoolleiding.
6. Regels omtrent het centraal examen
Aanwezigheid: een kandidaat die te laat komt, mag tot uiterlijk een half uur na de aanvang van de toets tot die toets worden toegelaten; het eerste uur en vanaf 15 minuten voor de sluitingstijd mag een kandidaat de examenzaal niet verlaten.
7. De overige regels met betrekking tot de organisatie van het eindexamen en tot de gang van zaken tijdens (zittingen van) het centraal examen worden, voor zover zij van belang (kunnen) zijn voor de kandidaten, vermeld in het Programma van Toetsing en Afsluiting of worden de kandidaten tijdig toegezonden.

Artikel 11 Verhinderung centraal examen

1. Indien een kandidaat om een geldige reden, ter beoordeling van de rector, is verhinderd bij één of meer toetsen in het eerste tijdvak aanwezig te zijn, wordt hem in het tweede tijdvak de gelegenheid gegeven het centraal examen voor ten hoogste twee toetsen per dag alsnog te voltooien.
2. Indien een kandidaat in het tweede tijdvak evenzeer verhinderd is, of wanneer hij het centraal examen in het tweede tijdvak niet kan voltooien, wordt hij in de gelegenheid gesteld in het derde tijdvak ten overstaan van de staatsexamencommissie zijn eindexamen te voltooien.

V Uitslag, herkansing en diplomering

Artikel 12 Eindcijfer eindexamen

1. Het eindcijfer voor alle vakken van het eindexamen wordt uitgedrukt in een geheel getal op de schaal 1 t/m 10.
2. De examinerator bepaalt het eindcijfer voor een vak op het rekenkundig gemiddelde van het cijfer SE en het cijfer CE. Is dit gemiddelde niet een geheel getal, dan wordt het, indien de eerste 2 cijfers achter de komma 49 of minder zijn, naar beneden afgerond en indien deze 50 of meer zijn, naar boven afgerond. Voor vakken met uitsluitend een SE wordt het eindcijfer op een heel cijfer afgerond.

Artikel 13 Vaststelling uitslag

1. De voorzitter en secretaris van de Eindexamencommissie stellen de uitslag vast met inachtneming van het bepaalde in artikel 14.
2. De voorzitter en secretaris stellen van alle vakken waarin de kandidaat examen heeft afgelegd een lijst op, zodanig dat de op deze lijst vermelde vakken een eindexamen vormen.
3. Indien dat nodig is om de kandidaat te laten slagen betrekken de voorzitter en de secretaris een of meer eindcijfers van de extra vakken niet bij de bepaling van de uitslag.

Artikel 14 Uitslag

1. De kandidaat die eindexamen havo heeft afgelegd en het centraal examen voor alle vakken heeft afgelegd binnen een schooljaar, is geslaagd indien:
  - a. het rekenkundig gemiddelde van de bij het Centraal Examen behaalde cijfers ten minste 5,5 is.
  - b. er niet meer dan één onvoldoende (tenminste een 5) is behaald voor de eindcijfers Nederlands, Engels en wiskunde.
  - c. alle eindcijfers 6 of hoger zijn; of
  - d. er één 5 is behaald en alle overige eindcijfers 6 of hoger zijn; of

- e. er één 4 is behaald en alle overige eindcijfers 6 of hoger zijn én het gemiddelde van de eindcijfers tenminste 6,0 bedraagt; of
  - f. er twee vijven zijn of één 5 en één 4 en alle overige eindcijfers 6 of hoger én het gemiddelde van de eindcijfers tenminste 6,0 bedraagt.
2. Het gemiddelde van de eindcijfers in 2017-2018 voor het profielwerkstuk en het vak maatschappijleer wordt aangemerkt als het combinatiecijfer.
  3. In aanvulling geldt tevens als voorwaarde dat het vak lichamelijke opvoeding van het gemeenschappelijk deel van elk profiel, moet zijn beoordeeld als 'voldoende' of 'goed'.
  4. Vanaf 2017-2018 wordt het vak ckv afgesloten met een cijfer. Dit cijfer wordt in het examenjaar 2018-2019 onderdeel van het combinatiecijfer.
  5. In schooljaar 2017- 20187 is de rekentoets verplicht maar telt niet mee in de zak-/slaagregeling. Eventuele wijzigingen hierover van overheidswege zullen direct na publicatie aan de betreffende eindexamenkandidaten worden medegedeeld.

Artikel 15 Herkansing CE

1. Zodra de uitslag volgens artikel 14 is vastgesteld, deelt een lid van de examencommissie deze tezamen met de eindcijfers aan iedere kandidaat mede.
2. De kandidaat heeft het recht in het tweede tijdvak deel te nemen aan de herkansing van het CE in een (1) vak dat bij de bepaling van de uitslag is betrokken. Het hoogste van de cijfers behaald bij de herkansing en bij het eerder afgelegde CE geldt als definitief cijfer CE.
3. De kandidaat doet een schriftelijk verzoek tot herkansing aan de rector. Door het vragen van een herkansing wordt de uitslag een voorlopige. De kandidaten die herkansing vragen leveren de cijferlijst, bedoeld in artikel 16, de dag volgend op de uitslag vóór 10.00 uur in.
4. Na afloop van de herkansing wordt de uitslag definitief vastgesteld en aan de kandidaat medegedeeld.

Artikel 16 Cijferlijst en diploma

1. De rector reikt aan iedere kandidaat die eindexamen heeft gedaan een lijst uit waarop zijn vermeld: de cijfers voor het SE, de cijfers voor het CE en de eindcijfers voor de examenvakken, alsmede de uitslag van het eindexamen (geslaagd/afgewezen).
2. De rector reikt aan iedere voor het eindexamen geslaagde kandidaat een diploma uit, waarop alle vakken zijn vermeld die bij de bepaling van de uitslag zijn betrokken. Duplicaten van diploma's worden niet uitgereikt.

3. Indien een kandidaat examen heeft afgelegd in meer dan het voorgeschreven aantal vakken, worden de eindcijfers die niet bij de bepaling van de uitslag zijn betrokken vermeld op de cijferlijst, tenzij de kandidaat daartegen bezwaar heeft.
4. De rector en de secretaris van de Eindexamencommissie tekenen de cijferlijst en het diploma.

VI Overige bepalingen

Artikel 17 Afwijkende manier van examineren Centraal Examen en schoolexamen

1. Het College voor Examens kan in mededelingen (waaronder de 'september en maartmededeling') wijzigingen aanbrengen in de toegestane hulpmiddelen. De bepalingen in dit artikel zijn onder voorbehoud hiervan.
2. De rector kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. Daaraan dient een schriftelijk verzoek van de kandidaat – bij minderjarigheid zijn ouder(s)/ verzorger(s) - vooraf te gaan. Aan dit verzoek dient een deskundigenverklaring te zijn toegevoegd.
3. Speciale maatregelen ten behoeve van kandidaten met een beperking moeten door de school worden aangemeld bij de Inspectie van het Onderwijs (artikel 55 examenbesluit). Het is mogelijk dat er spanning is tussen de toegestane hulpmiddelen en wat voor de kandidaat op grond van zijn beperking gewenst is. In dat geval verstaat de rector zich met de inspectie.
4. De hulpmiddelen die de rector toestaat, moeten zijn gericht op het bevorderen van de toegankelijkheid van het examen en mogen niet een onderdeel van de exameneisen vervangen. Spellings- en grammaticavoorschriften bij dyslexie of formulekaarten bij dyscalculie zijn geen hulpmiddel maar extra informatie-materiaal dat de kennis bevat waarover de kandidaat zelf moet beschikken. Zulke kaarten zijn dan ook niet toegestaan. Hetzelfde geldt voor een digitaal woordenboek.
5. De maatregelen dienen in redelijkheid organiseerbaar te zijn voor de school.
6. Indien er sprake is van een beperking als gevolg van dyslexie dient, om voor een aangepaste wijze van examineren in aanmerking te komen (bij SE en/of CE), het volgende in acht te worden genomen:
  - 6.1 De aanpassing mag enkel de wijze van afname van de toets betreffen en mag niet de exameneisen zelf raken.
  - 6.2 De school treft voor kandidaten die op basis van de 'Regeling Dyslexie Rijnlands Lyceum Wassenaar' als dyslectische leerling erkend zijn, de volgende maatregelen:

- 6.2.1 Ten behoeve van leerlingen met dyslexie heeft de overheid ervoor gekozen om de centrale examens aan te leveren met lettergrootte punt 12 (i.p.v. voorheen punt 11) en de papierkleur wit (i.p.v. voorheen crème). Vergroting door de school is niet meer mogelijk en niet meer toegestaan. De school volgt dit overheidsbeleid schoolbreed, en dus ook voor de schoolexamens.
- 6.2.2. Verlenging met 10 minuten per klokuur en ten hoogste 30 minuten van de zittingsduur van een of meer schriftelijke toetsen van het schoolexamen en/of Centraal Examen.
- 6.2.3. Aan betreffende kandidaten wordt ten aanzien van het Centraal Examen Nederlands door school de keuze voorgelegd of zij dit examen met de computer als schrijfgerei willen maken. De spellingscontrole van de computer mag door de kandidaat worden gebruikt.
- 6.3 Voor andere aanpassingen, namelijk het voorlezen van teksten langs elektronische weg of het ter beschikking stellen van de computer als schrijfgereedschap (anders dan in art. 6.2.3.) is het voor de kandidaat van belang het volgende te weten:
- 6.3.1. De kandidaat, of in geval van minderjarigheid zijn ouder(s)/verzorger(s), dient/dienen een concreet verzoek te doen om de bepaalde aanpassing. Dit verzoek dient schriftelijk te zijn gericht aan de rector. De indiener dient een redelijke termijn aan te houden, die het de schoolorganisatie mogelijk maakt om:
- Tijdig de aanmelding (of in geval van twijfel raadpleging) te kunnen doen bij de Inspectie van het Onderwijs;
  - De gevraagde aanpassing organisatorisch uit te kunnen voeren.
- Als termijn voor indiening van een verzoek om een aanpassing wordt aangehouden 1 oktober van het betreffende schooljaar. Van de termijn kan in uitzonderlijke gevallen worden afgeweken, bijvoorbeeld wanneer de kandidaat tussentijds als leerling van de school wordt ingeschreven.
- 6.3.2. De kandidaat moet aannemelijk maken dat de gevraagde aanpassing niet alleen doeltreffend maar ook noodzakelijk is. Een beroep op eigen (incidentele) ervaringen is daarvoor onvoldoende. Bij de beoordeling van het verzoek betreft de rector het volgende:
- Het onder artikel 6.3.1. gestelde betreffende de termijn van indiening van het verzoek en de organiseerbaarheid;
  - Het deskundigenrapport over de leerling, waarbij geldt dat in geval van dyslexie moet worden voldaan aan de Regeling Dyslexie zoals gepubliceerd op de website van de school;
  - De uit de schoolloopbaan van de leerling gebleken noodzaak en doeltreffendheid van de gevraagde aanpassing door eerder structureel gebruik op school van de aanpassing;
  - Het advies van de afdelingsleider havo (examensecretaris).

7. De rector kan in verband met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal afwijken van de voorschriften ten aanzien van een kandidaat die met inbegrip van het schooljaar waarin hij eindexamen aflegt, ten hoogste zes jaren onderwijs in Nederland heeft gevolgd en voor wie het Nederlands niet de moedertaal is. De bedoelde afwijking kan betrekking hebben op het centraal examen van:
- a) Het vak Nederlandse taal en literatuur
  - b) Enig ander vak waarbij het gebruik van de Nederlandse taal van overwegende betekenis is.

De bedoelde afwijking bestaat slechts uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het Centraal Examen met ten hoogste 30 minuten en het verlenen van toestemming tot het gebruik van een verklarend woordenboek der Nederlandse taal.

Artikel 18 Gegevensverstrekking aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Zo spoedig mogelijk na de vaststelling van de uitslag stuurt het bevoegd gezag aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen en aan de inspectie een lijst met voor alle kandidaten de gegevens van het eindexamen (vakken, cijfers SE, cijfers CE, eindcijfers, uitslag).

Artikel 19 Protocol Omgaan met examenwerk Centraal Examen

Het 'Protocol omgaan met examenwerk Rijnlands Lyceum Wassenaar' is gebaseerd op het 'Examenbesluit' en op het 'Protocol omgaan met examenwerk 2012' van de AOC Raad en VO raad. Het examenbesluit bepaalt over het omgaan met examenwerk dat het werk van een centraal examen tot 6 maanden na de diplomering bewaard moet blijven, ter inzage voor belanghebbenden (artikel 57, lid 1). Belanghebbenden zijn de kandidaat en zijn ouder(s)/verzorger(s). Kandidaten hebben geen recht op teruggave van gemaakt werk of een kopie daarvan. De rector dient toestemming te geven voor inzage in het centraal examenwerk. Inzage gebeurt meestal ter voorbereiding op een herkansing. Bij inzage vindt geen discussie plaats over het toegekende aantal punten. Inzage geschiedt onder toezicht van de docent of een door de directie aangewezen plaatsvervanger. Een kandidaat kan op basis van inzage van het door hem/haar gemaakte centraal examenwerk geen bezwaar maken bij de Commissie van Beroep tegen de beoordeling van het werk van het centraal examen. De correcte beoordeling is gewaarborgd door het inschakelen van de tweede corrector. De kandidaten mogen de opgaven van het Centrale Examen meenemen met de beperking dat opgaven gedurende het eerste uur van de examenzitting in de examenzaal dienen te blijven.

Artikel 20 Spreiding examen

Het bevoegd gezag kan, de inspectie gehoord, toestaan dat ten aanzien van kandidaten die in het laatste leerjaar langdurig ziek zijn en ten aanzien van kandidaten die lange tijd niet in staat zijn geweest onderwijs in het laatste leerjaar te volgen, het eindexamen gespreid over twee schooljaren wordt afgenomen.

Artikel 21 Noodscenario's bij de Centrale Examens

Het College van Examens heeft aan de scholen voor het Voortgezet Onderwijs het volgende medegedeeld inzake calamiteiten:

Voor eventualiteiten waarbij de geheimhouding van de examens geschonden is of afname niet mogelijk is, hebben de examenorganisaties een calamiteitenplan opgesteld.

In de meest ingrijpende noodscenario kunnen één of meer centrale examens worden uitgesteld en kan het eerste en tweede tijdvak zich uitstrekken tot het moment van de aanvang van de vroegste zomervakantie (aanvang 7 juli 2018, volgens de adviesdatum OCW). Het advies aan de kandidaten derhalve is geen vakantie te plannen vóór 7 juli 2018.

Artikel 22 Slotbepaling

Ingeval dit Examenreglement geen of niet voldoende duidelijkheid verschaft, wordt verwezen naar Eindexamenbesluit vwo-havo-mavo-vbo.

B. *Programma van Toetsing en Afsluiting 2017-2018*
(Schoolexamen)

- a. **Algemene opmerkingen**
- b. **Regeling Schoolexamen**
- c. **PTA per vak**
- d. **Profielwerkstuk**

a. ALGEMENE OPMERKINGEN

Volgens het Eindexamenbesluit vwo-havo-vmbo bestaat het eindexamen uit:

- a) het **Schoolexamen** (SE), te regelen door de school zelf, en voor een deel van de vakken
- b) het **Centraal Examen** (CE), landelijk te regelen door de Rijksoverheid.

Voor elk onderdeel wordt aan de eindexamenkandidaat, per vak, een cijfer toegekend (schaal 1 - 10, één decimaal nauwkeurig, bv. 6,8):

- een **Eindcijfer SE** (eindcijfer, het SE wordt in gedeelten afgenomen), en indien van toepassing
- een **Cijfer CE**.

De examinerator bepaalt het **eindcijfer** voor een vak op het rekenkundig gemiddelde van het cijfer SE en het cijfer CE. Is dit gemiddelde niet een geheel getal, dan wordt het, indien de eerste 2 cijfers achter de komma 49 of minder zijn, naar beneden afgerond en indien deze 50 of meer zijn, naar boven afgerond. Voor vakken met uitsluitend een SE wordt het eindcijfer op een heel cijfer afgerond.

Bovendien moeten in 2017-2018 bepaalde onderdelen van het SE zoals CKV en LO door de leerling naar behoren zijn afgesloten. Het Schoolexamen vindt plaats tijdens de laatste schooljaren (4 en 5 havo).

Het **PROGRAMMA VAN TOETSING EN AFSLUITING** bestaat uit drie gedeelten:

- 1) de **Regeling Schoolexamen Algemeen** (organisatie, beoordeling, absentie, uitsluiting, herkansing, rapportage, enz.) en
- 2) **PTA per vak**
Voor elke toets wordt per vak aangegeven:
  - 1) het onderdeel van het examenprogramma dat op het SE wordt getoetst;
  - 2) de wijze waarop de toetsing zal plaatsvinden (schriftelijk, mondeling, praktische opdrachten, handelingsdeel);
  - 3) het tijdvak en jaar waarbinnen een toets wordt afgenomen;
  - 4) het gewicht van cijfer voor de toets in het SE-eindcijfer
- 3) Het **Profielwerkstuk**
Het schoolexamen havo omvat mede een profielwerkstuk. Het profielwerkstuk is een werkstuk, waarin op geïntegreerde wijze kennis, inzicht en vaardigheden aan de orde komen die van betekenis zijn in het desbetreffende profiel. Het profielwerkstuk heeft betrekking op één vak, dat onderdeel uitmaakt van het totale pakket of profiel van de leerling. Dit vak moet een minimale studielast hebben van 320 uur.

De PTA-toetsen met open en/of gesloten vragen van het SE worden in havo-4 afgenomen in toetsweken 1 en 2 en toetsdagen in de periode van SE1 en SE2. In havo-5 in de 3 schoolexamenweken.

De perioden (tijdvakken) van de toetsweken/schoolexamens in de cursus 2017/2018:

SCHOOLEXAMEN (5 HAVO)

SE-1 : maandag 30 oktober t/m maandag 6 november 2017

SE-2 : vrijdag 12 januari t/m vrijdag 19 januari 2018

SE-3 : maandag 19 maart t/m maandag 26 maart 2018

De luistertoetsen (CITO) voor de moderne vreemde talen zijn een onderdeel van schoolexamen 3 en vinden plaats op (onder voorbehoud):

Frans : maandag 22 januari 2018

Duits : dinsdag 23 januari 2018

Engels : woensdag 24 januari 2018

REKENTOETS

Eerste afnameperiode: dinsdag 9 januari t/m maandag 22 januari 2018

Tweede afnameperiode: dinsdag 6 maart t/m maandag 19 maart 2018

Derde afnameperiode: woensdag 30 mei t/m maandag 11 juni 2018

TOETSWEKEN (4 HAVO)

Toetsweek 1: maandag 19 maart t/m maandag 26 maart 2018

Toetsweek 2: maandag 25 juni t/m woensdag 4 juli 2018

Het vak ckv wordt ook in de periode van het SE-1 en/of SE-2 afgenomen.

HERKANSINGEN SCHOOLEXAMEN (4 EN 5 HAVO)

Herkansingsdag 1: woensdag 29 november 2017 (H5)

Herkansingsdag 2: donderdag 8 februari 2018 (H5)

Herkansingsdag 3: maandag 9 april 2018 (H5)

dinsdag 10 april 2018 (H4)

CENTRAAL EXAMEN (5 HAVO)

Tijdvak I : maandag 14 mei t/m maandag 28 mei 2018

Tijdvak II : vanaf 18 juni 2018 (exacte data worden pas in maart 2018 bekend)

Het rooster van het Centraal Examen (tijdvakken I en II) is onderdeel C van dit reglement.

b. REGELING SCHOOLEXAMEN

Artikel 1 Verantwoordelijkheid en uitvoering algemeen

1. Het schoolexamen wordt afgenomen onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van het Rijnlands Lyceum Wassenaar.
2. De uitvoering berust bij de Eindexamencommissie havo. Deze commissie bestaat uit de rector, de conrector, de afdelingsleider havo 5 en de docenten die in een examenvak lesgeven in havo 5.
3. De vaksecties zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de vaktoetsen en voor de wijze van toetsen; zij blijven daarbij binnen de, eventueel ook buiten dit reglement vermelde, kaders gesteld door schoolleiding en/of Eindexamencommissie.
4. De vaksecties dienen voor het einde van het cursusjaar voorafgaande aan een examenjaar bij de schoolleiding een voorstel in voor het programma van toetsing en afsluiting.

Artikel 2 Perioden schoolexamen/deelname vakken

1. Het Rijnlands Lyceum Wassenaar neemt een deel van de toetsen met open en/of gesloten vragen van het SE af in 4 havo in twee toetsweken (1 en 2) en een herkansings-/inhaalperiode. Een reguliere toetsperiode beslaat ongeveer een week. De begin- en einddata van deze periode zijn vermeld onder Algemene Opmerkingen (zie hiervoor). In 5 havo zijn er 3 schoolexamenweken en een herkansingsperiode. Het vak ckv wordt ook in de periode van het SE-1 en/of SE-2 afgenomen.
2. Een examenvak kan in het algemeen in elk van deze perioden getoetst worden.
3. De (landelijke) CITO-luistertoetsen voor de moderne vreemde talen, waaraan het Rijnlands Lyceum deelneemt, vallen meestal buiten de reguliere SE-perioden. Hetzelfde geldt voor praktische opdrachten, handelingsdelen en het profielwerkstuk.
4. Kandidaten met bijzondere problemen (dit ter beoordeling van de rector), bv. ten gevolge van langdurige ziekte, kunnen in overleg met de schoolleiding SE-toetsen afleggen buiten de reguliere SE-perioden.
5. De kandidaten worden in de gelegenheid gesteld het SE in een vak af te sluiten voor de aanvang van het CE in dat vak.

Artikel 3 Beoordeling/cijferbepaling

1. Voor elke toets van het SE en het profielwerkstuk wordt een cijfer, met 1 decimaal, toegekend op de schaal 1 - 10. (m.u.v. het handelingsdeel; het handelingsdeel moet naar behoren zijn). De eindcijfers van CKV en LO moeten voldoende of goed zijn.
2. Indien een cijfer het resultaat is van een (gewogen) middeling, - bv. bij de bepaling van een toetscijfer uit cijfers van deeltolsten, bij de bepaling van het eindcijfer SE voor een vak - wordt ter bepaling van dit cijfer het rekenkundig gemiddelde afgerond tot op een cijfer achter de komma (= een decimaal); indien dit gemiddelde een cijfer is dat als tweede decimaal een 5 of hoger heeft, wordt de eerste decimaal met 1 verhoogd.
3. De cijfers van de kandidaten behaald voor een SE-toets worden zo spoedig mogelijk na een SE-periode door de examinator schriftelijk gemeld bij het secretariaat.
4. De cijfers voor alle toetsen van een bepaalde SE-periode worden zo spoedig mogelijk na die periode aan de kandidaten medegedeeld en schriftelijk aan hun ouders/verzorgers gemeld (zie ook artikel 12 - Rapportage).
5. In het Programma van Toetsing en Afsluiting per vak (deel c) is vastgelegd hoe het eindcijfer SE per examenvak wordt berekend uit de cijfers voor de (deel)toetsen; hierbij is het gewicht van een toets in de berekening van dit eindcijfer duidelijk aangegeven.
6. De kandidaat wordt van het eindcijfer SE voor een vak tijdig voor de aanvang van het CE in dat vak in kennis gesteld. De kandidaat controleert of dit eindcijfer correct berekend is. Na een nader bekend te maken tijdstip, voor de aanvang van het CE, is wijziging van een SE-eindcijfer niet meer mogelijk.

Artikel 4 Schriftelijke toetsen

1. Indien een vaksectie uit twee of meer docenten bestaat, worden de toets en het daarbijbehorende correctievoorschrift, inclusief de normering, door de examinator vastgesteld in overleg met tenminste een vakcollega.
2. De toetsopgaven worden uiterlijk één dag voor de SE-zitting ingeleverd bij het servicepunt.
3. Na elke SE-periode, voor een nader bekend te maken tijdstip, wordt een lijst met de door de kandidaten behaalde cijfers door de examinator ingeleverd bij het secretariaat.
4. Op of kort na het in lid 3 bedoelde tijdstip wordt tevens het gecorrigeerde werk van de kandidaten ingeleverd bij het secretariaat. Het gecorrigeerde werk wordt bewaard tot 1 april van het volgende cursusjaar en daarna vernietigd.

5. De toetsopgaven zijn eigendom van de school en de antwoorden/uitwerkingen blijven in beheer van de school.
6. Bij het afnemen van toetsen zorgt de schoolleiding voor voldoende toezicht.
7. De toetsantwoorden/uitwerkingen en de toetscijfers worden door de examinerator aan de kandidaten medegedeeld en besproken, voor het tijdstip van inlevering van de toetscijfers bedoeld in lid 3 van dit artikel.

Artikel 5 Mondelinge toetsen

Alle mondelinge toetsen worden door geluidsopname vastgelegd. In uitzonderlijke gevallen kan daarvan afgeweken worden door middel van een gecommiteerde.

Artikel 6 Praktische opdrachten

1. In het PTA per vak staan de praktische opdrachten (PO) per vak vermeld.
2. Elke praktische opdracht wordt beoordeeld op basis van een door de sectie vooraf vastgesteld protocol.

Artikel 7 Handelingsdeel

1. In het PTA per vak staat eventueel het handelingsdeel omschreven.
2. De vaksectie stelt de procedure vast volgens welke het handelingsdeel naar behoren vervuld moet zijn.

Artikel 8 Ziekte/verzuim tijdens het SE

1. Wanneer een kandidaat zich ziek voelt, maar toch aan een toets wil deelnemen, dient dit vooraf, dus voor de aanvang van de toetszitting gemeld te worden aan een lid van de schoolleiding, bij voorkeur aan de afdelingsleider havo-bovenbouw.
2. Wanneer een kandidaat door ziekte of een andere vorm van overmacht niet in staat is een toets bij te wonen, dient dit zo spoedig mogelijk gemeld te worden aan de afdelingsleider havo – bovenbouw. Bij ziekte dient de kandidaat altijd een arts te raadplegen. De geldigheid van het verzuim is ter beoordeling van de rector.
3. Zodra een kandidaat die door ziekte een toets of toetsen moest verzuimen weer op school komt, dient een schriftelijke verklaring, (mede) ondertekend door een ouder/verzorger, ingeleverd te worden bij de afdelingsleider; in deze verklaring moeten de ernst van de ziekte, alsmede naam en adres van de geraadpleegde arts vermeld zijn.

4. Een kandidaat die een of meerdere toetsen van het SE gemist heeft en geen schriftelijke verklaring kan overleggen, wordt geacht zich teruggetrokken te hebben van het eindexamen.
5. Een kandidaat die door ziekte of andere vorm van overmacht niet in staat was aan een of meer SE-toetsen deel te nemen en voldaan heeft aan het gestelde in lid 2 en lid 3 van dit artikel, wordt alsnog in staat gesteld de gemiste toets(en) af te leggen - Zie artikel 10.
6. Bij langdurige ziekte wordt, indien mogelijk, door de rector in overleg met de afdelingsleiding een speciale inhaalregeling getroffen.

Artikel 9 Uitsluiting van het SE/CE

1. Een kandidaat die zich zonder geldige reden onttrekt aan één of meer SE-toetsen of in de examenjaren teveel lessen verzuimt of zich schuldig maakt aan bedrog of enige andere onregelmatigheid, kan van verdere deelname aan het SE of herkansingen worden uitgesloten.
2. Ontzegging van (verdere) deelname aan het SE houdt ontzegging van deelname aan het CE in - Zie verder het Examenreglement, Artikel 4 – Onregelmatigheden

Artikel 10 Herkansen en inhalen van SE-toetsen

1. Voor het herkansen van SE-toetsen wordt na de betreffende SE-periode (SE-toetsweek) één herkansingsdag georganiseerd. Uitsluitend SE-toetsen uit de direct voorafgaande SE-periode kunnen worden herkanst*). De schoolleiding stelt het moment van de herkansingsdag vast. Het schema van de herkansingsdagen is opgenomen in het Programma van Toetsing en Afsluiting.
*) Met uitzondering van de PTA-toetsen van eind periode 3 in de voorexamenklassen; deze mogen worden herkanst op de herkansingsdag na SE-1.
2. Het recht op herkansen is verbonden aan de plicht van de leerlingen tot het stipt volgen van de lessen in alle vakken van zijn/haar lesrooster. Bij frequent lesverzuim in een SE-periode vervalt het herkansingsrecht van de betreffende leerling voor die periode. Daaraan voorafgaand zal de afdelingsleider de leerling – en bij minderjarigheid – zijn ouder(s)/verzorg(s) een waarschuwing geven om de leerling in de gelegenheid te stellen alsnog zijn aanwezigheidsplicht in de lessen na te komen. Bij het uitblijven daarvan ontzegt de afdelingsleider de leerling het recht tot herkansing van die periode. De afdelingsleider stelt de ouder(s)/verzorg(s) of bij meerderjarigheid de leerling schriftelijk van dit besluit op de hoogte.
3. Herkansingen: het Rijnlands Lyceum onderscheidt reguliere en bijzondere herkansingen van SE-toetsen.

4. Reguliere herkansingen
- a) Een reguliere herkansing is het overdoen van een SE-toets, waarvan de uitslag volgens de kandidaat, door welke oorzaak dan ook, (ver) beneden zijn niveau ligt.
  - b) Deze herkansingen zijn ingesteld en bedoeld om menselijkerwijs voorkomende fysieke of psychische tegenslagen bij de voorbereiding op en het afleggen van een toets op te vangen.
(Voorbeelden van dergelijke tegenslagen zijn: griepigheid en andere, vrij normale, lichamelijke ongesteldheden; concentratieverlies door emoties als gevolg van het eindigen van een relatie, van het overlijden van een huisdier, van het vertrek van een familielid/vriend).
  - c) Bij de aanvraag van een reguliere herkansing hoeft de kandidaat tekst noch uitleg te geven.
  - d) Iedere kandidaat heeft het recht op maximaal één reguliere herkansing in 4 havo en op maximaal drie herkansingen in 5 havo, te weten één na elke SE-periode; onafhankelijk van eventuele bijzondere herkansingen (lid 5 van dit artikel) en het eventueel inhalen van (door ziekte) gemiste toetsen (lid 6 van dit artikel), met inachtneming van lid 4g van dit artikel. De te herkansen toets moet tijdens de eerst mogelijke herkansingsdag getoetst worden (voor uitzondering zie lid 4h).
  - e) Praktische opdrachten en handelingsdelen kunnen niet regulier herkanst worden.
  - f) Een toets die bijzonder herkanst (artikel 10.5) of ingehaald werd (artikel 10.6) kan niet (regulier) herkanst worden.
  - g) Iedere kandidaat dient direct na de betreffende periode van het SE, voor een nader bekend te maken datum, op een daartoe bestemd formulier aan te geven of hij gebruik wil maken van het recht op een reguliere herkansing en, zo ja, voor welke toets (zie ook 4h).*)
*) Op de herkansingsdag na SE-1 is het toegestaan een PTA-toets uit de laatste VP-week van het voorexamenjaar te herkansen.
  - h) Indien voor vakken met uitsluitend een schoolexamen SE-toetsen zijn afgenomen buiten de SE-toetsweek geldt dat een herkansing voor een dergelijke toets kan worden gedaan op de eerstbeschikbare herkansingsdag. Deze herkansing geldt als de regulier toegestane herkansing voor die SE-periode.
  - i) Toetsen van afsluitende vakken (= van vakken waar geen centraal examen wordt afgenomen) in de laatste VP-week van de voorexamenklas kunnen, ter beoordeling van de afdelingsleider, eerder plaatsvinden dan de daartoe gebruikelijke herkansingsmogelijkheid. De betreffende herkansing gaat ten koste van het aantal reguliere herkansingen.
5. Bijzondere herkansingen
- a) Een kandidaat kan één of meer bijzondere herkansingen aanvragen bij de Herkansingscommissie (lid 5b) als hij van mening is dat door zeer bijzondere omstandigheden voor een of meer SE-toetsen (aanzienlijk) minder gepresteerd is dan redelijkerwijs verwacht mocht worden.

- b) De Herkansingscommissie bestaat uit: de rector, de conrector havo, de afdelingsleider van 5 havo, een docent aangewezen door de vaksectie-coördinatoren en een docent aangezocht door de eindexamenkandidaten 5 havo. De rector is voorzitter van de Herkansingscommissie; hij kan zich laten vervangen door de conrector.
  - c). De Herkansingscommissie bepaalt of de omstandigheden van zo bijzondere aard zijn dat één of meer bijzondere herkansingen wordt/worden toegekend. Bijzondere omstandigheden kunnen niet zijn de fysieke of psychische tegenslagen zoals benoemd in artikel 10.4b, zijnde de omstandigheden waarvoor de school reguliere herkansingen heeft ingesteld.
  - d) Het verzoek tot één of meer bijzondere herkansingen moet binnen een dag na de afname van de betreffende toets of toetsen schriftelijk bij de rector worden ingediend, met vermelding van de aard en de ernst van de zeer bijzondere omstandigheden. Bij de aanvraag van bijzondere herkansingen voor op verschillende dagen afgelegde toetsen dienen afzonderlijke verzoeken ingediend te worden.
  - e) Indien een leerling een vak aanvraagt waarvan de eigen docent lid is van de Herkansingscommissie, wordt deze docent bij de behandeling van deze aanvraag vervangen door een plaatsvervanger.
6. Inhalen van gemiste toetsen
- a) Een kandidaat die van de SE-toetsen een of meer toetsen heeft gemist, door ziekte of andere oorzaken van overmacht, kan indien hij aan de voorwaarden voldaan heeft (artikel 8 en 10.4f), de gemiste toets(en) inhalen op de aansluitende SE-herkansingsdag; deze inhaal-toetsen kunnen niet meer regulier herkanst worden (zie ook artikel 10.4f).
  - b) Het verzoek tot het inhalen van (een) gemiste toets(en) moet binnen een week na de betreffende SE-periode schriftelijk bij de afdelingsleider worden ingediend.
  - c) Het inhalen van de gemiste toets(en) vindt plaats op de herkansingsdag van de betreffende SE-periode.
  - d) Bij (te) veel gemiste toetsen (zie ook artikel 8 lid 5) kan de schoolleiding besluiten de afname over meerdere dagen te spreiden.
7. Ziekte tijdens de herkansings- en inhaalperiode
Voor een kandidaat die ziek/verhinderd is tijdens de herkansingsdagen vervalt het recht op reguliere herkansingen.
8. Bij herkansing geldt bij berekening van het eindcijfer SE het hoogste van de behaalde cijfers voor de SE-toets.

Artikel 11 Rapportage

Na schoolexamen III is er een schriftelijke rapportage van de behaalde SE-resultaten naar de kandidaat en zijn ouders/verzorgers.

Artikel 12 Regels m.b.t. de gang van zaken tijdens een examenzitting

1. De rector zorgt voor voldoende toezicht tijdens een examenzitting; de surveillanten voeren tijdens de zitting geen nevenwerkzaamheden uit en doen geen mededelingen die betrekking hebben op de examen-opgaven, tenzij de schoolleiding (SE) of de minister van OCW(CE) hun dat opdraagt.
2. De surveillanten controleren na afloop, in aanwezigheid van een lid van de schoolleiding, of iedere kandidaat zijn werk ingeleverd heeft en ondertekenen het proces-verbaal.
3. In de examenzaal hangt een voor alle kandidaten zichtbare klok.
4. Kandidaten die te laat zijn kunnen tot 30 minuten na de aanvang van het examen tot de examenzaal worden toegelaten, maar krijgen geen extra tijd.
5. De kandidaten nemen, afgezien van schrijfgerei, geen hulpmiddelen mee naar de examenzaal, tenzij deze nadrukkelijk zijn toegestaan. Welke bijzondere hulpmiddelen bij welk vak zijn toegestaan bij SE en CE (bv. tabellenboekje, woordenboek, rekenmachine), wordt tijdig aan de kandidaten bekendgemaakt.
6. De kandidaten nemen behalve de toegestane hulpmiddelen geen andere zaken (etuis, tassen, jassen, mobiele telefoons, smartwatches enz.) mee in de examenzaal.
7. De kandidaten mogen tijdens een examenzitting de examenzaal alleen tussentijds verlaten onder begeleiding van een surveillant (bv. voor een sanitaire onderbreking).
8. Kandidaten die (ruim) voor het einde van de zitting klaar zijn leveren hun werk in bij een surveillant, die het tijdstip van vertrek noteert op het proces-verbaal. Binnen de laatste 15 minuten voor het einde van de zitting mogen de kandidaten de examenzaal niet verlaten.
9. De kandidaten maken hun examenwerk op door de school verschaft en gewaarmerkt papier. Ook het net- en kladwerk en de examen-(toets-)opgaven voor het SE worden tezamen bij een surveillant ingeleverd. CE-toetsopgaven mogen na afloop van de zitting wel worden meegenomen, tenzij de Minister anders beslist.
10. De kandidaten maken hun examenwerk met zwarte of blauwe (ball-)pen, dus niet met potlood; het gebruik van typex e.d. is niet toegestaan.
11. Aan het eind van een zitting wordt het examenwerk (zie lid 9) door de kandidaat persoonlijk aan een surveillant ter hand gesteld.
12. Ten aanzien van praktische opdrachten, handelingsdelen en profielwerkstuk dient de kandidaat zich strikt aan de beschikbare protocollen te houden.

Artikel 13 Protocol Omgaan met examenwerk schoolexamen

De termijn voor teruggave van schriftelijke schoolexamens is 10 dagen gerekend vanaf de dag van afname van het schoolexamen. De schoolleiding kan in verband met herkansingen een kortere termijn bepalen. De docent bespreekt het gecorrigeerde schriftelijke schoolexamen met de leerlingen in de lessen na het betreffende schoolexamen. Dit gebeurt met een antwoordmodel inclusief normering. Mondelinge examens worden door geluidsopname vastgelegd. De uitslag wordt bekend gemaakt nadat de reeks mondelinge examens van het vak in de betreffende leerlaag is afgerond.

Kandidaten hebben geen recht op teruggave van gemaakt werk of kopieën, het beluisteren van geluidsopnamen, het meenemen van toetsopgaven of kopieën daarvan. Los van de genoemde bespreking is er geen recht op inzage, tenzij in voorbereiding door de docent op een herkansing van de leerling. Het werk c.q. de geluidsopname wordt tot 6 maanden na de diplomering bewaard. Bij een bezwaar van een kandidaat tegen de beoordeling zal de rector onderzoeken of de beoordeling zorgvuldig is gebeurd. Daarbij kan de rector een tweede corrector inschakelen. Een bezwaar dient schriftelijk te zijn ingediend bij de rector binnen 5 werkdagen na bekendmaking van het cijfer op het (digitale) rapport.

Artikel 14 Overige bepalingen

1. Het programma van Toetsing en Afsluiting met
  - a. Algemene Opmerkingen
  - b. Regeling schoolexamen
  - c. Programma van toetsing en afsluiting per vak
  - d. Regeling profielwerkstuk en het rooster van het CE, worden zo spoedig mogelijk doch uiterlijk rond 1 oktober aan de kandidaten bekend gemaakt, onder het voorbehoud dat de data van SE-perioden en van SE-toetsen nog gewijzigd kunnen worden.
2. De omschrijving van de leerstof per vak (onderdeel c van het Programma van toetsing en afsluiting) kan voor sommige toetsen globaal zijn; de definitieve, gedetailleerde omschrijving wordt tenminste een maand voor de toetszitting door de examinerator aan de kandidaten bekendgemaakt.
3. Tijdig voor elke SE-periode ontvangen de kandidaten en hun docenten een rooster, waarin datum, plaats en duur van de SE-toetsen zijn vermeld.
4. Het overschrijden van de inleverdata (van bijvoorbeeld praktische opdrachten en profielwerkstuk) kan ertoe leiden dat de leerling een reguliere herkansing kwijtraakt.
5. Bewezen vormen van plagiaat worden als onregelmatigheid aangemerkt (artikel 4).
6. In gevallen waarin deze regeling SE niet voorziet beslist de rector.

c. PROGRAMMA VAN TOETSING EN AFSLUITING PER VAK (PTA)

De volgende vakken kennen uitsluitend een schoolexamen

Maatschappijleer
NLT (Natuur, Leven en Technologie)
CKV
Bewegingsonderwijs (LO)

Nederlands

Havo -4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Leesvaardigheid, argumenteren	Schriftelijk	10%	90 min.	Periode 2/ TW

Havo -5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 2	Spreekvaardigheid: referaat, individueel of in tweetallen	Mondeling	20%	25 min.	Oktober – december 2017
PTA 3	Presentatie profielwerkstuk	Mondeling	10%	10 min.	Medio december 2017
PTA 4	Schrijfvaardigheid: betoog/beschouwing	Schriftelijk	30%	180 min.	SE-2
PTA 5	Geschiedenis van de Nederlandse literatuur, a.d.h.v. lijst van 8 literaire werken	Schriftelijk	30%	90 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in Havo-4 (2016-2017) : PTA1 van 10%

Frans

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Schrijfvaardigheid, Brief	Schriftelijk	25%	90 min.	Periode 2/ TW

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 2	Gespreksvaardigheid	Mondeling	20%	20 min.	SE-1
PTA 3	Literatuur	Schriftelijk	10%	45 min.	SE-2
PTA 4	Cito kijk- en luistertoets	Schriftelijk	25%	90 min.	22 januari 2018
PTA 5	Leesvaardigheid Woordkennis	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in Havo-4 (2016 -2017) : PTA1 van 25%

Duits

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Schrijfvaardigheid, Leserbrief	Schriftelijk	25%	90 min.	Periode 2/ TW

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 2	Dialogen/Redemittel Presentatie Woordkennis	Mondeling	20%	25 min.	SE-1
PTA 3	Literatuur: Gelezen boeken Literatuurteksten Literatuurgeschiedenis	Schriftelijk	10%	45 min.	SE-2
PTA 4	Cito kijk- en luistertoets	Schriftelijk	25%	90 min.	23 januari 2018
PTA 5	Leesvaardigheid Woordkennis	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in Havo-4 (2016 -2017) : PTA1 van 25%

Engels

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Schrijfvaardigheid, Formele brief	Schriftelijk	25%	90 min.	Periode 3/ TW2

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 2	Gespreksvaardigheid Dossier 10 artikelen Twee kandidaten gaan in gesprek over hun onderwerp	Mondeling	20%	45 min.	SE-1
PTA 3	History of English Literature	Schriftelijk	15%	90 min.	SE-2
PTA 4	Cito kijk- en luisteroets	Schriftelijk	25%	90 min.	24 januari 2018
PTA 5	Literaire ontwikkeling Drie literaire werken	Schriftelijk	15%	90 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in Havo-4 (2016 -2017): PTA1 van 25%

Geschiedenis

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Sprekend Verleden Hoofdstuk 1 t/m 5	Schriftelijk	15%	90 min.	Periode 2/ TW
PTA 2	Sprekend Verleden Hoofdstuk 6 en 7 + H16 (parlementaire democratie)	Schriftelijk	15%	135 min.	Periode 3/ TW
PTA 3	Tijdvakthema's	Schriftelijk	10%		

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 4	Sprekend Verleden H8 De Eerste Wereldoorlog H9 Duitsland na 1870	Schriftelijk	15%	90 min.	SE-1
PTA 5	H10 De Tweede Wereldoorlog H11 De Koude Oorlog H12 Dekolonisatie	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-2
PTA 6	Sprekend Verleden H5 t/m H12	Schriftelijk	25%	135 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in Havo-4 (2016-2017):

PTA1 van 15%
PTA2 van 15%
PTA3 van 10%

Aardrijkskunde

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Aarde Systeem Aarde H 1 t/m 4 Wereld Arm en Rijk H 3 + 4	Schriftelijk	20%	135 min.	Periode 2/ TW
PTA 2	Geografisch thema vanuit verschillende dimensies en/of schaalniveaus	Praktische opdracht (Geen herkansing)	20%		Periode 2 - 3

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 3	Gebieden: Indonesië H 1 t/m 5	Schriftelijk	30%	135 min.	SE-1
PTA 4	Leefomgeving: wonen in Nederland	Schriftelijk	30%	135 min.	SE-2
PTA 5	Capita Selecta en Aarde Systeem Aarde H 1 t/m 4 Wereld Arm en Rijk H 3 + 4	Schriftelijk	20%	135 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in 4 Havo (2016-2017):

PTA1 van 10%

PTA2 van 10%

Wiskunde A

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	H1 Rekenregels en Verhoudingen H3 Tabellen en grafieken H4 Handig tellen H5 Lineaire Verbanden H9 Exponentiële Verbanden	Schriftelijk	30%	135 min	SE-1
PTA 2	H8 Statistiek met de computer	Praktische opdracht	10%	90 min.	Periode 2
PTA 3	H2 Verwerken van data H6 Statistiek en beslissingen H7 Veranderingen H10 Statistische variabelen	Schriftelijk	25%	90 min.	SE-2
PTA 4	H11 Formules en Variabelen H1 t/m H10 m.u.v. H8	Schriftelijk	35%	135 min.	SE-3

Wiskunde B

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afname vorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	H1 Functies grafieken en vergelijkingen H2 Veranderingen H4 Werken met formules H5.1 + H5.2 (Machten en wortels) H6 De afgeleide functie H8 Goniometrie	Schriftelijk	30%	135 min.	SE-1
PTA 2	H1 Functies grafieken en vergelijkingen H2 Veranderingen H3 Hoeken en afstanden H4 Werken met formules H5.1 + H5.2 Machten en wortels H7 Lijnen en cirkels H8 Goniometrie H10 Meetkundige berekeningen	Schriftelijk	30%	135 min.	SE-2
PTA 3	H1 Functies grafieken en vergelijkingen H2 Veranderingen H3 Hoeken en afstanden H4 Werken met formules H5 Machten, exponenten en logaritmen H6 De afgeleide functie H7 Lijnen en cirkels H8 Goniometrie H9 Exponentiële verbanden H10 Meetkundige berekeningen H11 Verbanden en functies	Schriftelijk	40%	135 min.	SE-3

Natuurkunde

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Newton Hoofdstuk 3: Materialen/Eigenschappen en deeltjesmodellen	Schriftelijk	10%	45 min.	Januari 2018
PTA 2	Newton Katern Optica	Schriftelijk	10%	90 min.	Periode 2/ TW
PTA 3	Ontwerpopdracht + ontwerpverslag Gedeeltelijk onder leiding uit te voeren	Praktische opdracht	5%		Inleveren vóór TW 2 (exacte deadline volgt)

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 4	Newton H1 Elektrische apparaten/elektriciteit H3 Materialen/ eigenschappen en deeltjesmodellen H5 Straling en gezondheid/ Ioniserende straling H7 Muziekinstrumenten/trilling en en golven	Schriftelijk	25%	135 min	SE-1
PTA 5	Natuurkunde Katern Aarde en Klimaat	Schriftelijk	10%	90 min.	SE-2
PTA 6	Newton H2 Sport en verkeer/ Bewegingen H4 sport en verkeer/ krachten H8 sport en verkeer/ arbeid en energie H9 zonnestelsel en heelal/ Astronomie (samenvattingen in 10.3, 10.7, 10.8)	Schriftelijk	25%	135 min	SE-3

Vervolg Natuurkunde

PTA7	Practicum	Praktische opdracht	10%	90 min.	Rond SE-2
PTA 8	Modelleerstudie + verslag	Praktische opdracht	5%		Inleveren voor SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in 4 havo (2016-2017):

PTA1 van 10%
 PTA2 van 10%
 PTA3 van 5%

Scheikunde

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Chemie Overal 4 Havo H5 Zouten en zoutoplossingen H6 Reacties van zouten Rekenen (§2.4 t/m §2.6 en §3.5)	Schriftelijk	15%	90 min.	Periode 2/ TW1
PTA 2	Chemie Overal 4 Havo H5 Zouten en zoutoplossingen H6 reacties van zouten (niet herkansbaar)	Praktische opdracht	10%	90 min.	Periode 3/ TW2

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 3	Chemie Overal 4 Havo en 5 Havo H4 Moleculaire stoffen H7 Koolstof-verbindingen H10 polymeren	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-1
PTA 4	Analyse Zuur-base of redox titratie met bijbehorende berekeningen	Praktische opdracht	10%	90 min.	Vlak voor of na SE-2
PTA5	Chemie Overal 4 Havo en 5 Havo H3 stoffen en reacties H8 zuren en basen H9 energieproductie	Schriftelijk	20%	90 min	SE-2
PTA 6	Chemie Overal 4 Havo en 5 Havo Alle hoofdstukken 1 t/m 11	Schriftelijk	25%	135 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in 4 havo (2016-2017):

PTA1 van 10%

PTA2 van 15%

Biologie

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Praktische opdracht	Praktische opdracht	10%	Meerdere lessen	Periode 2
PTA 2	Thema 1 t/m 4 boek 4A 1: inleiding in biologie 2: cellen 3: voortplanting 4: erfelijkheid	Schriftelijk	20%	90 min.	Periode 2/ TW
PTA 3	Praktische opdracht	Praktische opdracht	10%	Meerdere lessen	Periode 3

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 4	Boek 4B: Thema 6 Regeling en waarneming Thema 7 ecologie Thema 8 gedrag Boek 5A: Thema 1 stofwisseling Thema 3 mens en milieu	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-1
PTA 5	Boek 4A: Thema 2 cellen Thema 4 erfelijkheid Boek 4B: Thema 5 evolutie Boek 5A: Thema 2 DNA	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-2
PTA 6	Boek 5B: Thema 4 vertering Thema 5 transport Thema 6 gaswisseling en uitscheiding Thema 7 bescherming	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in 4 havo (2016-2017):

PTA 1 van 10%
PTA 2 van 20%
PTA 3 van 10%

<i>Natuur, Leven en Technologie</i>

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Leven met robots	Schriftelijk	15%	45 min	Periode 1
PTA 2	Overleven in het International Space station	Schriftelijk	15%	45 min	Periode 2
PTA 3	Lijmen en hechting	Schriftelijk	15%	45 min	Periode 3
PTA 4	Dynamisch modelleren	Schriftelijk	10%	45 min	Periode 3

Het cijfer voor iedere module bestaat voor 50% uit praktisch werk, in de vorm van individuele en groepsopdrachten. Aan het eind van elke module volgt een eindtoets, die ook voor 50% van het modulecijfer meetelt.

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 5	Leven met robots	Schriftelijk	15%	45 min	SE-1
PTA 6	Overleven in het International Space station	Schriftelijk	15%	45 min	SE-2
PTA 7	Lijmen en hechting	Schriftelijk	15%	45 min	SE-3

Het cijfer voor iedere module bestaat voor 50% uit praktisch werk, in de vorm van individuele en groepsopdrachten. Aan het eind van elke module volgt een eindtoets, die ook voor 50% van het modulecijfer meetelt.

De schriftelijke toetsen vallen in de SE (of toets-) weken. De toetsduur is 45 minuten. Deze schriftelijke toetsen zijn herkansbaar. De praktische opdrachten en groepsopdracht zijn niet herkansbaar.

Afgenomen PTA onderdelen in 4 havo (2016-2017):

PTA 1 van 15%
PTA 2 van 15%
PTA 3 van 15%
PTA 4 van 10%

Economie

Havo 4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Economie Integraal Deel 1, H1 t/m 6	Schriftelijk	20%	90 min.	Periode 2/ TW

Havo-5

PTA 2	Percent H 8 t/m 16	Schriftelijk	25%	90 min.	SE-1
PTA 3	Percent H 13 t/m 20	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-2
PTA 4	Percent H 3 t/m 23 Keuze-onderwerp	Schriftelijk	35%	135 min.	SE-3

Afgenomen onderdelen in Havo 4 (2016-2017): PTA1 van 20%

Management & Organisatie

Havo 4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	In Balans H 1 t/m 12	Schriftelijk	10%	90 min.	Periode 2/ TW

Havo-5

PTA 2	In Balans H9 t/m 14, H20 t/m 24	Schriftelijk	25%	90 min.	SE-1
PTA 3	In Balans H15 t/m 19 H25 t/m 27	Schriftelijk	20%	90 min.	SE-2
PTA 4	In Balans Deel 1 + deel 2	Schriftelijk	35%	135 min.	SE-3
PTA 5	Doorlichten van een organisatie	Praktische opdracht	10%		Tussen SE-2 en SE-3

Afgenomen onderdelen in Havo 4 (2016-2017): PTA 1 van 10%

Kunsvak

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	De Bespiegeling H2 en H3 + bijbehorende opdrachten Moderne kunst 1 ^e helft 20 ^e eeuw	Schriftelijk	20%	60 min.	Periode 2/ TW

Havo-5

PTA 2	De Bespiegeling H4 en H5 + bijbehorende opdrachten Massacultuur	Schriftelijk	20%	60 min.	SE-1
PTA 3	Eerste aanzet tot onderzoek. Bespreking logboek Thema opdracht	Praktische opdracht 1a	15%		Rond SE-1
PTA 4	Vervolg van opdracht 1a Bespreking eindwerkstukken + logboek en beoordelen werkstukken	Praktische opdracht 1b	30%		Rond SE-2
PTA 5	Beeldend werk in relatie tot de specifieke eindexamen onderwerpen	Praktische opdracht 2	15%		Rond SE-3

Afgenomen PTA onderdelen in 4 havo (2016-2017):   PTA1 van 20%

CKV

Havo-4

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Boek Palet + docentenmateriaal Cabaret / Theater Toegepaste kunst	Schriftelijk	20%	45 min.	Periode 1
PTA 2	Boek Palet + docentenmateriaal Architectuur Beeldende kunst	Schriftelijk	20%	45 min.	Periode 2
PTA 3	Boek Palet + docentenmateriaal Film / Muziek	Schriftelijk	20%	45 min	Periode 3
PTA 4	Kunstdossier eindopdracht Inleveren/presenteren	Mondeling	40%		

Het Kunstdossier bestaat uit 2 onderdelen:

- 1 Verslaglegging van de activiteiten
- 2 Gemaakte praktische opdrachten en werkbladen in de les

Maatschappijleer

Havo-5

PTA	stofomschrijving	afnamevorm	weging	afnametijd	afname in
PTA 1	Parlementaire democratie	Schriftelijk	25%	45 min.	SE-1
PTA 2	Rechtsstaat	Schriftelijk	25%	45 min.	SE-2
PTA 3	Pluriforme samenleving	Schriftelijk	25%	45 min.	SE-3
PTA 4	Model European Parliament	Praktische opdracht	20%		
PTA 5	Actualiteitentoetsen (aantal 4)	Schriftelijk	5%		

Bewegingsonderwijs (LO)

In Havo 4 en 5 wordt het PTA dossier voor het vak bewegingsonderwijs opgebouwd. De onderdelen worden afgesloten als handelingsdeel tijdens de lessen. Alle domeinen A t/m E van de verplichte eindtermen BO komen in de schooljaren aan de orde.

Doorlopende leerlijn lichamelijke opvoeding:

- Vanuit de onderbouw, klas 1 t/m 3, waarbij het accent ligt op bewegingssituaties die als doel hebben het bewegen (Domein B eindtermen LO), wordt de leerlijn voortgezet in de voorexamenklas 4 HAVO naar bewegingssituaties die als doel hebben bewegen en regelen (Domein C). Het doel in het eindexamenjaar is dat de leerling bewuste keuzes kan maken uit diverse sporten. (Domein D bewegen en gezondheid / Domein E bewegen en samenleving)

Sportoriëntatie: (Domein D bewegen en gezondheid / Domein E bewegen en samenleving)

- In het examenjaar 5 Havo is sportoriëntatie een verplicht onderdeel van het PTA lichamelijke opvoeding. Het onderdeel sportoriëntatie wordt door leerlingen afgesloten als handelingsdeel door deel te nemen aan alle activiteiten.
- Sportoriëntatie houdt in dat de leerlingen tijdens de lessen lichamelijk opvoeding 6 à 7 weken kennis gaan maken met sporten die normaal gesproken niet in de reguliere lessen lichamelijke opvoeding kunnen worden aangeboden.
- Het doel van de sportoriëntatie is de leerlingen kennis te laten maken met verschillende sportactiviteiten, gebaseerd op interesse van de leerlingen.
- De sportoriëntatie wordt veelal buiten de school aangeboden, waardoor de sectie lichamelijke opvoeding accommodaties en experts inschakelt voor het aanbieden van de bewegingsactiviteit. Hier zijn kosten aan verbonden. Deze kosten zijn voor rekening van de ouder(s), verzorger(s) van de leerling.
- Nadere informatie betreffende de kosten en programma sportoriëntatie wordt per brief aan de ouder(s), verzorger(s) verzonden.

Spelregels:

- Het afsluiten van alle onderdelen wordt beoordeeld op prestatie, inzet, kennis en sociaal gedrag.
- In periode 2 en 3 worden herkansingen gehouden voor de niet voldoende afgesloten of gemiste onderdelen. In de eindexamenklassen is dit periode 1.

Vervolg Bewegingsonderwijs (LO)

- Bij een kortdurende blessure dient de leerling aanwezig te zijn in de les lichamelijke opvoeding. De leerling neemt de rol in van observator, organisator of scheidsrechter.
- Bij langdurige blessure of teveel ziekte (meer dan 20% van de totale lestijd) worden vervangende opdrachten verstrekt. Voor het begin van het volgend schooljaar moeten de opdrachten worden ingeleverd bij de docent waar de leerling de opdracht gekregen heeft. De opdrachten worden beoordeeld en moeten ook minimaal een voldoende beoordeling krijgen.

d. **HET PROFIELWERKSTUK**

Het profielwerkstuk is een verplicht onderdeel van het eindexamen en de afsluiting van een kennis- en vaardigheidsproces. In het profielwerkstuk toont de leerling vaardigheden op het gebied van onderzoek, verslaglegging en presentatie.

De Havo leerling doet onderzoek voor ten minste één groot vak waarin hij centraal examen doet. Een groot vak heeft op het havo minimaal een studielast van 320 uur. De tijd die een leerling aan het profielwerkstuk besteedt moet minimaal 80 uur zijn. Iedere leerling houdt een logboek bij en bespreekt de vorderingen met de begeleidende docent. De procesgang telt mee in de beoordeling.

De leerling dient eigen werk in te leveren. Het profielwerkstuk wordt gecontroleerd op plagiaat. Als blijkt dat het werkstuk geheel of gedeeltelijk rechtstreeks is overgenomen van het internet, uit een ander werkstuk of uit een boek zonder bronvermelding wordt dit aangemerkt als fraude.

Het cijfer van het profielwerkstuk is onderdeel van het combinatiecijfer. Op het havo bestaat het combinatiecijfer uit twee onderdelen: maatschappijleer en het profielwerkstuk.

De presentatie van het profielwerkstuk is onderdeel van het schoolexamen Nederlands (mondelijke taalvaardigheid) en wordt als zodanig beoordeeld door de docent Nederlands (zie pagina 26).

C. Rooster Centraal Examen

HAVO 5

Rooster Centraal Examen eerste tijdvak 2018

Datum	Havo	Vwo
Maandag 14 mei	13.30 – 16.30 uur Natuurkunde	13.30 – 16.30 uur Wiskunde A Wiskunde B
Dinsdag 15 mei	9.00 – 12.00 uur Geschiedenis	9.00 – 12.00 uur Geschiedenis
	13.30 – 16.00 uur Engels	13.30 – 16.00 uur Frans
Woensdag 16 mei		13.30 – 16.00 uur Engels
Donderdag 17 mei		9.00 – 12.00 uur Latijn
	13.30 – 16.30 uur Nederlands	13.30 – 16.30 uur Scheikunde
Vrijdag 18 mei	9.00 – 11.30 uur Duits	
	13.30 – 16.30 uur Economie	13.30 – 16.30 uur Nederlands
Dinsdag 22 mei	9.00 – 12.00 uur Aardrijkskunde	9.00 – 11.30 uur Duits
	13.30 – 16.00 uur Frans	13.30 – 16.30 uur Biologie
Woensdag 23 mei	9.00 – 12.00 uur Kunstvak	9.00 – 12.00 uur Grieks
	13.30 – 16.30 uur M&O	13.30 – 16.30 uur Economie
Donderdag 24 mei		9.00 – 12.00 uur Aardrijkskunde
	13.30 – 16.30 uur Wiskunde A Wiskunde B	13.30 – 16.30 uur Natuurkunde
Vrijdag 25 mei	13.30 – 16.30 uur Scheikunde	13.30 – 16.30 uur M&O
Maandag 28 mei		9.00 – 12.00 uur Kunstvak
	13.30 – 16.30 uur Biologie	

Rooster Centraal Examen tweede tijdvak 2018

Het tweede tijdvak zal plaatsvinden vanaf 18 juni 2018. In maart 2018 wordt bekendgemaakt op welke dagen en tijdstippen de centrale examens in het tweede tijdvak worden afgenomen.

De examenafname van de aangewezen vakken door de staatsexamencommissie zal op donderdag 21 juni 2018 plaatsvinden. Het besluit welke vakken dit zijn wordt ook in maart 2018 gepubliceerd.